

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาผลกระทบทางเศรษฐศาสตร์ของอุตสาหกรรมเครื่องบินดินเผาผ่านเกวียน ผู้ศึกษาได้ ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ซึ่งมี รายละเอียดดังนี้

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับต้นทุน

2.1.1.1 นิยามและคำจำกัดความของต้นทุน

นิยามและคำจำกัดความของต้นทุน ได้มีการบัญญัติไว้แตกต่างกัน ตามลักษณะของ ต้นทุนด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ต้นทุนค่าเสียโอกาสหรือต้นทุนในการเลือก

โดยปกติ เมื่อเอ่ยถึงต้นทุนการผลิตสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง มักจะเป็นที่เข้าใจว่า หมายถึง ค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ได้ใช้จ่ายออกไปในการผลิตสินค้าชนิดนั้นๆ เป็นต้นว่า ต้นทุนในการ ก่อสร้างสถานีโทรทัศน์ก็คือ ค่าที่ดิน ค่าก่อสร้าง ค่าติดตั้งวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการก่อสร้างที่นอกเหนือจากนี้ ความเข้าใจในลักษณะดังกล่าวนี้มีอยู่โดยทั่วไป แต่ โดยแท้ที่จริงแล้วถ้าผู้ลงทุนมิได้ใช้จ่ายเงินจำนวนมหาศาลไปเพื่อสร้างสถานีโทรทัศน์ เขาก็จะ สามารถนำเงินดังกล่าวไปหาประโยชน์ในทางอื่น ๆ ได้อีกมากมายหลายทาง อาทิ อาจจะเอาไป ลงทุนตั้งโรงงานอุตสาหกรรม เปิดโรงพยาบาลเอกชน หรือแม้กระทั่งนำไปฝากธนาคารเพื่อรับ ดอกเบี้ยและเมื่อนำเงินมาใช้จ่ายในการสร้างสถานีโทรทัศน์ โอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนจาก การลงทุนในทางอื่นก็จะหมดไป ดังนั้น ต้นทุนที่แท้จริงของการสร้างสถานีโทรทัศน์ตามตัวอย่าง จึงไม่ใช่ค่าใช้จ่ายเพื่อก่อตั้งสถานีโทรทัศน์ แต่จะเป็นผลประโยชน์ที่ผู้ลงทุนไม่ได้รับเนื่องจากได้ นำปัจจัยการผลิตมาใช้ในการสร้างสถานีโทรทัศน์ไปแล้ว เราเรียกผลประโยชน์ที่ไม่ได้รับ เนื่องจากได้มีการใช้ปัจจัยการผลิตไปในทางใดทางหนึ่งเสียแล้วนี้ว่า ต้นทุนค่าเสียโอกาส (opportunity cost) หรือต้นทุนทางเลือก (alternative cost) และเนื่องจากปัจจัยการผลิตแต่ละชนิด แต่ละจำนวนย่อมสามารถใช้ประโยชน์ได้หลายทาง ผลประโยชน์แต่ละทางย่อมแตกต่างกันไป ผู้ เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตจะเลือกใช้ปัจจัยดังกล่าวได้แต่เพียงทางใดทางหนึ่งเท่านั้น ซึ่งโดยหลัก ของเหตุผลแล้ว ในระหว่างทางเลือกต่าง ๆ ที่เหลืออยู่ ผู้ผลิตย่อมต้องเลือกทางเลือกที่ให้ประโยชน์

สูงสุด ดังนั้น เราอาจให้นิยามคำว่า ต้นทุนค่าเสียโอกาสในการผลิตสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง คือ ผลประโยชน์ที่สูงสุดที่ผู้ผลิตไม่ได้รับจากทางเลือกทางอื่น เนื่องจากได้มีการใช้ปัจจัยการผลิตไปในการผลิตสินค้าชนิดนั้น ๆ ในกรณีที่ผู้ผลิตตัดสินใจอย่างถูกต้อง ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการผลิตสินค้าที่ได้เลือกแล้วจะต้องมีค่าสูงกว่าต้นทุนค่าเสียโอกาสเสมอ

แนวคิดในเรื่องต้นทุนค่าเสียโอกาสนี้ มิได้หมายเฉพาะแต่เรื่องของการผลิตเพียงอย่างเดียว ในแง่ของผู้บริโภคการเลือกบริโภคสินค้าชนิดหนึ่งๆ ก็จะมีต้นทุนค่าเสียโอกาสเกิดขึ้นเช่นกัน เป็นต้นว่าเมื่อผู้บริโภคตัดสินใจซื้อโทรทัศน์หนึ่งเครื่อง ต้นทุนของการตัดสินใจดังกล่าวจะไม่ใช่โทรทัศน์ แต่จะเป็นการเสียโอกาสที่ครอบครัวจะได้รับความสุขจากการนำเงินไปใช้จ่ายในทางอื่น เช่น ไปพักผ่อนหย่อนใจ หรือซื้อสินค้าอื่น ๆ และถ้าความสุขของครอบครัวจากการมีโทรทัศน์มีมากกว่าความสุขจากการไปพักผ่อน เราก็กล่าวได้ว่า การตัดสินใจซื้อโทรทัศน์เป็นการตัดสินใจที่ถูกต้อง ในด้านเจ้าของปัจจัยการผลิตก็เช่นกัน ต้นทุนค่าเสียโอกาสจากการใช้ปัจจัยการผลิตไปทางหนึ่ง เป็นต้นว่าการนำเงินฝากธนาคารไว้ก็คือผลประโยชน์ที่สูงสุดจากทางเลือกทางอื่นที่ไม่ได้รับ เช่น เงินปันผล หรือดอกเบี้ยจากการนำเงินไปให้กู้

2. ต้นทุนแจ้งชัด และ ต้นทุนไม่แจ้งชัด

ในการคิดรวมยอดค่าใช้จ่ายในการผลิตสินค้าหนึ่ง ๆ ผู้ผลิตมักจะทำการสำรวจค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ใช้ในกระบวนการผลิตทั้งหมด ซึ่งได้แก่ ค่าวัตถุดิบ ค่าแรงงาน เงินเดือนผู้จัดการ ค่าดอกเบี้ยเงินกู้และอื่น ๆ ค่าใช้จ่ายเหล่านี้เป็นที่แลเห็นได้ชัดว่า กิจการได้จ่ายออกไปจริง ๆ เราจึงเรียกต้นทุนลักษณะนี้ว่า ต้นทุนแจ้งชัด (explicit cost) อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีโดยเฉพาะในกิจการขนาดเล็ก เจ้าของกิจการมักจะนำเอาปัจจัยการผลิตส่วนของตนเองเข้ามาใช้ในกิจการด้วย เป็นต้นว่าเข้ามาจัดการการผลิตด้วยตนเอง นำเงินทุนและสิ่งก่อสร้างของตนเองเข้ามาใช้ในกิจการในกรณีดังกล่าว เจ้าของกิจการจะไม่คิดค่าแรงให้กับตนเอง ไม่มีการจ่ายค่าเช่าสิ่งก่อสร้างที่นำมาใช้และไม่คิดดอกเบี้ยให้กับจำนวนเงินที่นำมาลงทุน เลยดูเหมือนว่ากิจการไม่มีต้นทุนประเภทนี้ในการผลิต แต่โดยแท้ที่จริงแล้ว การผลิตย่อมจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าปราศจากสถานที่ตั้ง เงินทุน และผู้ประกอบการ ดังนั้น เราจะต้องถือว่าค่าใช้จ่ายบริการของปัจจัยดังกล่าวเป็นต้นทุนในการผลิตด้วย และเมื่อต้นทุนดังกล่าวเป็นต้นทุนที่ไม่ปรากฏออกมาอย่างแจ้งชัด เราจึงเรียกต้นทุนประเภทนี้ว่า ต้นทุนไม่แจ้งชัด (implicit cost) ปัญหาที่มีอยู่ว่าเมื่อไม่ได้มีการจ่ายค่าบริการจากปัจจัยการผลิตแล้ว เราจะรู้ได้อย่างไรว่าส่วนของต้นทุนที่ไม่แจ้งชัดควรจะเป็นเท่าไร คำตอบในเรื่องนี้ก็คือการนำเอาหลักการเรื่องต้นทุนค่าเสียโอกาสเข้ามาใช้ ดังนั้น ต้นทุนไม่แจ้งชัดจากการที่เจ้าของกิจการเข้ามาทำหน้าที่จัดการในการผลิตเอง ก็คือผลตอบแทนหรือจำนวนเงินที่สูงที่สุดที่เจ้าของกิจการจะได้รับถ้าไปทำงานอื่น ในทำนองเดียวกัน ค่าใช้จ่ายของเงินทุนและสิ่งก่อสร้างที่เจ้าของกิจการ

นำมาใช้ในการผลิต ก็จะเท่ากับผลตอบแทนที่สูงที่สุดที่เจ้าของกิจการจะได้รับถ้านำไปจัดจ้งกล่าวไปใช้ในทางอื่น

3. ต้นทุนทางบัญชี และ ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์

ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่กิจการได้จ่ายออกไปและบันทึกไว้ในบัญชีของกิจการ เราเรียกว่า ต้นทุนทางบัญชี (accounting cost) ต้นทุนทางบัญชีนี้จะเป็นสิ่งเดียวกับต้นทุนแจ้งชัดเพราะรายการที่จะลงบันทึกไว้ในบัญชีได้จะต้องเป็นรายการค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ได้มีการใช้จ่ายจริง ๆ เท่านั้น สำหรับต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ จะหมายถึง ต้นทุนทุกชนิดที่จำเป็นต่อการผลิต ไม่ว่าจะมีการจ่ายออกไปจริงหรือไม่ก็ตาม ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ จึงรวมทั้งต้นทุนแจ้งชัดและต้นทุนไม่แจ้งชัดเข้าไว้ด้วยกัน ดังนั้นต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์จึงมักสูงกว่าต้นทุนทางบัญชี อันมีผลต่อไปทำให้กำไรทางเศรษฐศาสตร์มักจะต่ำกว่ากำไรทางบัญชี

4. ต้นทุนเอกชน และ ต้นทุนสังคม

ต้นทุนเอกชน (Private cost) หมายถึงค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้นกับผู้ผลิตจากการใช้ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ในการผลิต ดังนั้น ต้นทุนเอกชนทั้งหมดจากการผลิตสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งก็คือ ส่วนของต้นทุนแจ้งชัดและต้นทุนไม่แจ้งชัดรวมเข้าด้วยกัน หรือก็คือต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ที่เรา กล่าวมานั่นเอง ต้นทุนดังกล่าวเป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นภายในกิจการหนึ่ง ๆ ต้นทุนเอกชนจึงอาจเรียกได้เป็น ต้นทุนภายใน (internal cost) อย่างไรก็ตาม ในการผลิตสินค้าประเภทใดประเภทหนึ่งนั้น ต้นทุนที่เกิดขึ้นอาจมิได้มีเพียงแต่ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้ผลิตเท่านั้น แต่อาจมีค่าใช้จ่ายบางชนิดที่เป็นผลจากการผลิตนั้น ๆ ปรากฏอยู่ และบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องในการผลิตต้องตกเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายดังกล่าว ตัวอย่างเช่น ในการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม ถ้าผู้ผลิตมิได้มีความรับผิดชอบต่อสังคมมากพอ มิได้หาทางกำจัดของเสียให้ถูกวิธี แต่ใช้วิธีการง่าย ๆ โดยการปล่อยของเสียลงแม่น้ำลำคลอง ผลก็คือน้ำในแม่น้ำลำคลองเกิดการเน่าเสีย ปลาตาย หรือไม่ก็ได้รับสารพิษสะสมอยู่ในตัว ประชาชนผู้ต้องใช้น้ำในแม่น้ำลำคลองเกิดความเดือดร้อน หรือ ทำให้ผู้รับประทานปลาจากแม่น้ำลำคลองดังกล่าวได้รับสารพิษที่สะสมอยู่ในตัวปลาเกิดเจ็บไข้ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายเหล่านี้เป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการกระทำของโรงงานซึ่งตกไปอยู่กับบุคคลภายนอกที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการผลิต เรียกได้ว่า ต้นทุนภายนอก (external cost) และเนื่องจากต้นทุนดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นกับกิจการ ในการคิดคำนวณต้นทุนการผลิตกิจการจึงไม่นำ ต้นทุนภายนอกเข้ามาคิดเป็นต้นทุนการผลิตของตนด้วย อย่างไรก็ตาม เมื่อคำนึงในแง่ของสังคม ต้นทุนทุกชนิดที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะใครจะเป็นผู้รับภาระก็ตาม ย่อมถือเป็นต้นทุนการผลิตทั้งหมดของสังคมทั้งสิ้น ดังนั้น ต้นทุนสังคม (social cost) ในการผลิตสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง จึงหมายถึง

ค่าใช้จ่ายทุกชนิดที่เกิดขึ้นกับสังคมจากการผลิตสินค้า นั้น ๆ ต้นทุนสังคมจึงมีค่าเท่ากับต้นทุนเอกชนบวกกับต้นทุนภายนอก

2.1.1.2 หลักแนวคิดต้นทุนมนุษย์ (Human Capital Approach)

Ray (1993) (อ้างถึงใน อาเกต บุษบากร, 2547) กล่าวว่าแนวคิดทุนมนุษย์ (Human Capital Approach) เป็นแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่มองว่ามนุษย์เป็นทรัพยากรประเภททุน มูลค่าการมีชีวิตอยู่บุคคลหนึ่งๆ คือมูลค่าของผลผลิตที่บุคคลผู้นั้นสามารถผลิตได้ระหว่างช่วงอายุของเขา มูลค่าต่อสังคมของบุคคลหนึ่งๆ วัดจากศักยภาพทางการผลิตในอนาคต ซึ่งปกติจะคำนวณออกมาเป็นมูลค่าปัจจุบันของเงินได้ที่คาดว่าจะหาได้ตลอดช่วงอายุการทำงานของบุคคลนั้นๆ ความพยายามของนักเศรษฐศาสตร์ในการอธิบายต้นทุนมนุษย์นั้นก็เพื่อวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือสามารถวัดค่าต้นทุนมนุษย์ออกมาเป็นรูปของตัวเงิน ดังนั้น สุขภาพอนามัยจึงมีความสำคัญต่อแรงงานมนุษย์ทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณกล่าวคือภาวะสุขภาพมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของมนุษย์ เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยมนุษย์ไม่สามารถทำงานได้เต็มที่หรือต้องการเวลาพักผ่อนมากขึ้น ทำให้เวลาในการทำงานลดลง ซึ่งผลประโยชน์จากการมีสุขภาพดีขึ้นหรือเลวลง สามารถประเมินได้โดยพิจารณาจากผลกระทบของโรคร้ายไข้เจ็บหนึ่งๆ ที่มีผลต่อปริมาณแรงงานและคุณภาพแรงงานของคนไข้ซึ่งเป็นไปได้ 3 ทาง คือความตาย(Deaths) ส่งผลกระทบโดยตรงในรูปของการสูญเสียปริมาณแรงงาน ความพิการ(Disability) ซึ่งอาจมีลักษณะชั่วคราวหรือถาวรจะส่งผลกระทบในรูปการสูญเสียเวลาทำงาน(Work- time loss) และการเสื่อมประสิทธิภาพ(Dibility) เป็นการสูญเสียประสิทธิภาพในการทำงานเนื่องจากความเจ็บป่วย ซึ่งได้แก่การทำงานได้ผลน้อยกว่าที่ควรจะเป็นหรือทำงานผิดพลาด ดังนั้น การเจ็บป่วยก่อให้เกิดต้นทุนแก่สังคมใน 3 ลักษณะ คือ

(1) Forgone Earning คือรายได้(ผลผลิต) ที่ควรจะได้แต่ไม่เกิดขึ้นเนื่องจากการตายก่อนวัยอันควร หรือเนื่องจากการเจ็บป่วย กล่าวคือบุคคลซึ่งมีร่างกายปกติ สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงสามารถทำงานก่อให้เกิดกระแสของรายได้ตลอดช่วงอายุการทำงานของเขาได้ แต่ถ้าบุคคลเกิดการเจ็บป่วยหรือตายก่อนวัยอันควร(เพราะการเจ็บป่วย) ก็จะก่อให้เกิดการสูญเสียจำนวนวันทำงานหรือจำนวนปีการทำงาน ทำให้สูญเสียรายได้ที่ควรเกิดขึ้นนี้ไปเพราะไม่สามารถทำงานได้ ค่าของชีวิตหรือความเจ็บป่วยที่สูญเสียไปจะเท่ากับค่าแรงของแรงงานของบุคคลผู้นั้น โดยค่าของแรงงานของบุคคลคือมูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตจากการทำงานของเขา ต้นทุนของสังคมในส่วนนี้จึงจัดเป็นต้นทุนทางอ้อม (indirect costs) ของการเจ็บป่วย หมายถึงมูลค่าผลผลิต ผลิตภาพ รายได้ หรือทรัพยากรมนุษย์ที่สังคมต้องสูญเสียไปอันเนื่องมาจากการขาดงานเพราะการเจ็บป่วย(Mobility costs)หรือการตายก่อนวัยอันควร(Mortality costs) ซึ่งมีนักเศรษฐศาสตร์หลายคนให้ความสนใจและพยายามพัฒนาเทคนิคการประเมินค่าชีวิตมนุษย์ หรือค่า

ความเจ็บป่วยจากรายได้ที่ควรจะเกิดขึ้น เช่น Mishan (1971) ได้สร้างแบบจำลองประเมินมูลค่ามนุษย์หรือค่าความเจ็บป่วยโดยประเมินจากมูลค่าปัจจุบันของรายได้ในอนาคตของบุคคลหนึ่งๆ กล่าวคือ มูลค่าปัจจุบันของรายได้ในอนาคต เท่ากับผลรวมของรายได้ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการทำงานในปีที่ t คูณกับความน่าจะเป็น ณ ปีที่ T ที่บุคคลนี้จะมีชีวิตอยู่ในปีที่ t ปรึบลดด้วยอัตราคิดลดที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในปีที่ t ซึ่งแบบจำลองมีลักษณะดังนี้

$$L_t = \sum_{t=T}^{\infty} Y_t P_t^T (1+r)^{-(t-T)}$$

โดยที่ L_t = มูลค่าปัจจุบันของรายได้ในอนาคตของบุคคล i

Y_t = รายได้เบื้องต้นที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการทำงานในปีที่ t

P_t^T = ความน่าจะเป็นในปีปัจจุบันหรือในปีที่ T ที่บุคคลผู้นี้จะมีชีวิตอยู่ในปีที่ t

r = อัตราคิดลดที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในปีที่ t

t = ปีที่ t ที่ต้องการศึกษา

จากแบบจำลองของ Mishan นักเศรษฐศาสตร์หลายท่านมีคำถามเกิดขึ้นว่า กรณีเด็กและคนชราซึ่งไม่มีผลิตภาพในตลาดแรงงาน และแม่บ้านซึ่งทำงานบ้านเองโดยบริการที่ได้จากการทำงานของแม่บ้านมิได้ถูกนับรวมอยู่ในกองกำลังแรงงาน(Labor force) นั้น เราจะประเมินมูลค่าของบุคคล 2 กลุ่มดังกล่าวได้อย่างไร ซึ่งในส่วนนี้ Rice, et al. (1985) กำหนดให้ค่าจ้างของแม่บ้านเท่ากับค่าจ้างในตลาดแรงงาน และ Hartunian, et al. (1980) คิดว่าค่าจ้างของแม่บ้านเท่ากับจำนวนเงินที่เขาจะได้รับถ้าไปทำงานนอกบ้าน เป็นต้น

(2) Medical Expenditure คือเมื่อบุคคลเจ็บป่วยจะก่อให้เกิดต้นทุนของสังคมในรูปค่าของค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาล

(3) Psychic Cost คือต้นทุนความไม่สบายใจ เมื่อบุคคลเกิดเจ็บป่วยย่อมต้องเกิดความทุกข์ทรมาน ความเจ็บปวด ไม่พอใจ และความกังวลทั้งของผู้ป่วยเองและครอบครัว ซึ่งต้นทุนในส่วนนี้มีความยากในการประเมินออกมาเป็นตัวเงิน และได้ละเอาไว้ไม่นำมาคิดในการประเมินต้นทุนของการเจ็บป่วยโดยวิธีต้นทุนมนุษย์

แนวคิดต้นทุนมนุษย์มีข้อดีคือ เป็นวิธีที่ง่ายในการคำนวณ เนื่องจากเป็นการวัดมูลค่าทางการเงินที่ตรงไปตรงมา ทำให้มีการเบี่ยงเบนในการประมาณน้อย แต่อย่างไรก็ตามหลักการนี้คิดแต่

มูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเงินที่วัดได้นั้น เสมือนให้ความสำคัญกับผลผลิตทางเศรษฐกิจโดยละเลยความสำคัญของแบบแผนความชอบของผู้บริโภค กล่าวคือ ไม่คำนึงถึงความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความกังวลที่เกิดจากการเจ็บป่วย การบาดเจ็บ และการตายของบุคคลนั้น รวมไปถึงความทุกข์ใจของครอบครัวและผู้เกี่ยวข้องกับผู้ป่วยหรือผู้ตาย การคำนวณและการปรับรายได้ในอนาคตมาเป็นรายได้ในปัจจุบันนั้น ก่อนข้างจะมีปัญหาว่าควรจะใช้อัตราคิดลดของสังคม (Social rate of discount) ที่มีค่าเหมาะสมอย่างไร ทั้งนี้เนื่องจากอัตราคิดลดมีความสำคัญมากต่อการเกิดขึ้นของโครงการ ถ้าใช้อัตราคิดลดที่ต่ำเกินไปเท่ากับเป็นการส่งเสริมให้มีการลงทุนในโครงการที่มีผลประโยชน์ไกลออกไปในอนาคต และเกิดผลในทางกลับกันถ้าใช้อัตราคิดลดที่สูงเกินไป สำหรับวิธีการประเมินต้นทุนของการเจ็บป่วยภายใต้แนวคิดต้นทุนมนุษย์นี้มี 2 วิธี คือ

1) Prevalence Approach หรือ Cross-sectional Studies เป็นการศึกษาในกลุ่มประชากรในคราวเดียวกันในระยะสั้น ณ จุดเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งทำให้สามารถเปรียบเทียบสถานะทางด้านสุขภาพของกลุ่มประชากร ณ เวลาที่กำหนดให้ได้ วิธีการนี้จึงเป็นวิธีการที่ใช้ต้นทุนในการศึกษาน้อย เกี่ยวข้องกับบุคคลจำนวนน้อยกว่า และทำให้ทราบข้อมูลที่เร็วกว่า ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายถึงความชุกของการกระจายของโรคในกลุ่มประชากร และเชื่อมโยงตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความชุกของการเจ็บป่วย เพื่อที่จะวางสมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับโรคนั้น รวมถึงเพื่อศึกษาและทำการวิเคราะห์เกี่ยวกับการควบคุมโรค ดังนั้นเมื่อนำวิธีการนี้มาใช้ในการประมาณต้นทุนของการเป็นโรค Prevalence Approach จึงเป็นวิธีวัดมูลค่าของทรัพยากรที่ใช้ไปหรือทรัพยากรที่สูญเสียไปทั้งทางตรง (direct cost) และทางอ้อม (indirect cost) เฉพาะช่วงเวลาหนึ่งโดยไม่คำนึงถึงเวลาที่เริ่มเกิดโรคนั้น กล่าวคือการประมาณต้นทุนค่ารักษาและต้นทุนรายได้ที่สูญเสียไปเนื่องจากการขาดงานเพราะการเจ็บป่วย (morbidity cost) จะประมาณในช่วงที่มีการเจ็บป่วยนั้นเกิดขึ้น ส่วนต้นทุนของการตายก่อนวัยอันควร (mortality cost) จะประมาณในช่วงที่การตายนั้นเกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตามวิธีการนี้ไม่เหมาะสำหรับการศึกษาในกลุ่มประชากรที่เป็นโรคเรื้อรังเพราะโรคเรื้อรังไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ แต่การรักษาจะยืดเวลาการมีชีวิตรอดออกไปได้ จึงมีโอกาสดังกล่าวจะกำเริบขึ้นมาอีกในช่วงระยะเวลาที่ทำการศึกษาหรือช่วงระยะเวลาต่อมา ทำให้การวัดความชุกของโรคมีการนับซ้ำได้และมีจำนวนสูงเกินควร

2) Incidence Approach หรือ Longitudinal Studies เป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรที่ผู้วิจัยจะสนใจติดตามศึกษาในกลุ่มตัวอย่างในช่วงระยะเวลาที่กำหนดให้ เช่น 1 ปี ซึ่งสามารถจะให้นิยามของ Incidence ว่าหมายถึงสัดส่วนของคนที่มีความเสี่ยงที่จะเป็นโรคนั้น (กลุ่มตัวอย่างประชากร) ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง จึงมีประโยชน์ในแง่การให้แนวทางกว้างๆ ในการวัดความถี่ของการเป็นโรคและเป็นปัจจัยพื้นฐานสำหรับการประเมินมูลค่า ลักษณะ ตลอดจนปัจจัย

เสี่ยงที่มีต่อบุคคลหรือกลุ่มประชากร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการวัดจำนวนโรคที่เกิดขึ้นในกลุ่มประชากรในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ใช้ในการศึกษาความเป็นไปได้ในการเกิดโรคเมื่อเทียบกับระดับปัจจัยเสี่ยงที่ต่างกันในแต่ละบุคคลหรือแต่ละกลุ่ม และใช้ในการวัดแนวโน้มในการเติบโตของโรคเมื่อเทียบกับบริการสาธารณสุข แต่วิธีการนี้จะใช้ระยะเวลาในการศึกษายาวนาน มีความซับซ้อนยุ่งยาก และต้นทุนในการศึกษาสูง ดังนั้น เมื่อนำวิธีการนี้มาประมาณต้นทุนของการเป็นโรค Incidence Approach จึงเป็นวิธีที่แสดงต้นทุนของชีวิต (Lifetime costs) ที่มีผลมาจากการเป็นโรคหรือการเจ็บป่วย (Incidence costs) ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง หมายถึงการประมาณต้นทุนทั้งหมดของการเป็นโรคตั้งแต่เริ่มมีอาการของโรคในช่วงเวลานั้นจนกระทั่งหายหรือเสียชีวิต กล่าวคือ การประมาณต้นทุนค่ารักษา ต้นทุนรายได้ที่สูญเสียไปเนื่องจากการขาดงานเพราะการเจ็บป่วย (morbidity costs) ต้นทุนการตายก่อนวัยอันควร (mortality costs) จะเริ่มประมาณในช่วงซึ่งอาการนั้นปรากฏครั้งแรกและต่อเนื่องไปจนครบตลอดระยะเวลาที่จะทำการศึกษา วิธีการนี้จึงค่อนข้างยากในการประมาณ เพราะผู้ประมาณจะต้องมีความรู้ในเรื่องลักษณะและระยะเวลาของโรค อัตราการรอดชีวิตตั้งแต่เริ่มเป็นโรค การรักษา และต้นทุนตลอดระยะเวลาของการรักษา เป็นต้น

2.1.2 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลง 2 ด้าน คือ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

2.1.2.1 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจทำให้เห็นถึงระบบการเปลี่ยนแปลงในอดีตระดับชุมชน หมู่บ้านซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมทั้งในด้านการผลิต การแลกเปลี่ยน การบริโภค และการแจกจ่าย เพื่อให้อุปโภคบริโภคพอประทังชีวิต และเพียงพอในครอบครัวเท่านั้น ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในลักษณะของระบบเศรษฐกิจแบบเงินสดมากขึ้น กิจกรรมต่างๆในทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นการถือครองที่ดิน รายได้ อาชีพต่างๆ และการแลกเปลี่ยนแรงงาน มีความสำคัญในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ(สมศักดิ์ ศรีสันติสุข,2528)

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องตัวกำหนดทางเศรษฐกิจเป็นการใช้แนวคิดของมาร์ก(Marx)(อ้างใน ผ่องพันธ์ มณีรัตน์,2521) อธิบายว่า วิธีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตมนุษย์ เพราะโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานของโครงสร้างด้านสังคม สติปัญญา และความนึกคิด ดังนั้นเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นฐานทางเศรษฐกิจแล้ว การดำเนินชีวิตของคนในสังคมก็ย่อมเปลี่ยนแปลงด้วย

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในชนบทนั้นอาจมองเห็นได้ง่าย จากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทำให้ชาวชนบทต้องเสียค่าใช้จ่ายมากขึ้น ในขณะที่รายได้ไม่เพิ่มเท่าที่ควร ทรัพยากรธรรมชาติก็ถูกใช้ไปมาก บางอย่างอาจหมดไปหรือเหลือน้อย ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ แร่ธาตุทั้งหลาย นักวิชาการบางท่านก็กล่าวว่า ยังมีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาชาวชนบทที่จะยิ่งเสียเปรียบการกระจายรายได้ และโอกาสเศรษฐกิจก็ยังไม่ยุติธรรม ยิ่งพัฒนาชาวชนบทก็ยิ่งยากจนยิ่งทำงานมากยิ่งขึ้นได้ผลตอบแทนน้อย เพราะการเอารัศเอาเปรียบชาวชนบททำได้มากขึ้น(ยูวัฒน์ วุฒิเมธีและคณะ,2537)

ดังนั้น ระบบเศรษฐกิจที่เป็นระบบพื้นฐาน โครงสร้างสังคม เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากการพัฒนา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวชนบทไม่ว่าจะเป็นด้านอาชีพใหม่ๆ รายได้เพิ่มขึ้น การถือครองที่ดิน และทรัพยากรธรรมชาติพื้นฐานของชุมชนถูกนำมาใช้มาก ซึ่งส่งผลให้ผลกระทบต่อชุมชนทั้งทางบวกและทางลบ

2.1.2.2 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

นิยามและคำจำกัดความของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้มีการบัญญัติไว้ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงใดๆที่มีผลทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดความแตกต่างกันขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งแล้ว การเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ว่าจะเล็กน้อยหรือใหญ่โตเพียงไรก็ตามย่อมถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ทั้งสิ้น(สนธิ สมักรการ ,2538)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม ทั้งในระดับบุคคลและกลุ่มบุคคล การเปลี่ยนแปลงนี้อาจเป็นไปทั้งก้าวหน้าหรือถดถอยถาวรหรือชั่วคราวก็ได้ (จำรัส นวลน้อม,2540) มีข้อนำสังเกตเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายประการ กล่าวคือ

- 1.เป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และ/หรือระหว่างมนุษย์กับกลุ่มคน นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงในการกระทำต่อกันของมนุษย์
- 2.เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทำหน้าที่หรือกระบวนการต่าง ๆ ของความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง
- 3.การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง อาจเป็นเรื่องใหญ่หรือเรื่องเล็กก็ได้
- 4.การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องสอดคล้องและมีผลซึ่งกันและกันกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในสังคมนั้นๆ ด้วย

Rogers(1969) (อ้างใน ธนาวิณ พิมลลิขิต,2548) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ “กระบวนการซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในโครงสร้างและหน้าที่ของระบบสังคม” การเปลี่ยนแปลงนั้นต้องเปรียบเทียบความแตกต่างจากระยะเวลาหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปอีก ระยะเวลาหนึ่ง(Over some period of time) ฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมก็คือ การเปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์ทางสังคม ถ้าความสัมพันธ์ทางสังคมไม่เปลี่ยนก็ไม่ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทาง สังคม แต่อาจจะเปลี่ยนแปลงบางส่วนในสังคม เช่น พฤติกรรมด้านความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ กับลูกเปลี่ยนแปลงไปในบางครัวเรือนในหมู่บ้าน นอกจากนี้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น การ เปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ ได้แก่ เครื่องแต่งกาย เนื้อหา แต่ความสัมพันธ์ทางสังคมยังคงเดิม ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะมีลักษณะที่เป็นการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง และหน้าที่ใน ระบบสังคม หรือการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้กระบวนการของความสัมพันธ์และการกระทำระหว่าง กันเปลี่ยนไป

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมองที่โครงสร้างและหน้าที่ของระบบสังคมที่ได้ เปลี่ยนแปลงไป เป็นการศึกษาเรื่องของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ลักษณะและขบวนการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อตอบสนองต่อปัจจัยใหม่ สภาพสิ่งแวดล้อมใหม่ โอกาสและบทบาท ใหม่ที่ถูกกำหนดไว้แล้ว ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง เริ่มจากปัจจัยที่เกิดขึ้นภายนอกชุมชน และภายในชุมชนตามลำดับเมื่อลักษณะและปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นแล้ว สิ่งที่มีมักเกิด ตามมาด้วยเสมอคือ ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงในระบบสังคมทุกระบบ

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

2.1.3.1 ความหมายของทัศนคติ

ทัศนคติ เป็นแนวความคิดที่มีความสำคัญมากแนวหนึ่งทางจิตวิทยาสังคม และ การ สื่อสาร โดยมีการใช้คำนี้กันอย่างแพร่หลาย สำหรับการนิยามคำว่าทัศนคตินั้น ได้มีนักวิชาการ หลายท่านให้ความหมายไว้ดังนี้

Norman (1998) (อ้างใน พัทรี และคณะ, 2540) ได้ให้ความหมายของคำว่าทัศนคติไว้ดังนี้ “ทัศนคติ (Attitude) เป็นความรู้สึกและความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อสิ่งของ บุคคลสถานการณ์ สถาบัน และข้อเสนอใด ๆ ในทางที่ยอมรับหรือปฏิเสธ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดง ปฏิกริยาตอบสนองด้านพฤติกรรมอย่างเดียวกันตลอด”

ทัศนคติ คือ เรื่องราวที่เกิดขึ้นภายในบุคคล เป็นการจัดระเบียบของแนวความคิด ความ เชื่อ อุปนิสัย และสิ่งจูงใจที่เกี่ยวข้องกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเสมอ การจัดระเบียบดังกล่าวจะมีลักษณะที่ รวมตัวขึ้นหลังจากที่ได้มีการประเมินเป็นแนวโน้มไปในทางใดทางหนึ่งเสมอ ถ้าเราสังเกตดูจะ เห็นว่า มนุษย์ทุกคนที่ใช้ชีวิตผ่านไปวันต่อวันทุกคนจะเกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ และเกี่ยวข้องกับ

บุคคลอื่น ๆ เสมอ และเขามีกลไกอันหนึ่งที่จะทำการประเมินทุกสิ่งทุกอย่างตลอดเวลา คนทุกคนจะมีระเบียบของแนวความคิดและความเชื่อต่อทุกสิ่งเป็นไปในทางหนึ่งทางใดสองทางเสมอ คือ ดีและไม่ดี ชอบและไม่ชอบ รักและเกลียด กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ คนทุกคนในโลกนี้จะไม่มีการเลยที่มีใจเป็นกลางและเห็นทุกอย่างเหมือนกันมีคุณค่าเท่ากัน เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะคนทุกคนต่างก็มีคุณลักษณะของสิ่งจูงใจและอารมณ์ (Motivational and Emotional Characteristic) แตกต่างกันไปนั่นเอง(ธงชัย สันติวงษ์, 2540)

2.1.3.2 องค์ประกอบของทัศนคติ

Zimbardo and Ebbesen (1990) (อ้างใน อนุพงษ์ พูลพร, 2552) กล่าวถึงองค์ประกอบของทัศนคติ 3 ประการคือ

1) **องค์ประกอบด้านความรู้ (Cognitive Component)** คือ ส่วนที่ประกอบเป็นความเชื่อของบุคคลที่เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ทั่วไป ทั้งที่ชอบและไม่ชอบ หากบุคคลมีความรู้หรือความคิดว่าสิ่งใดดี มักจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่หากรู้มาก่อนว่าสิ่งใดไม่ดีก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

2) **องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component)** คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับสิ่งต่างๆ ซึ่งมีผลแตกต่างกันไปตามบุคลิกภาพของคนนั้น เป็นลักษณะที่เป็นค่านิยมของแต่ละคน

3) **องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavior Component)** คือ การแสดงออกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งหรือบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบด้านความรู้ ความคิด และความรู้สึกจะเห็นได้ว่าการที่บุคคลมีทัศนคติต่อสิ่งใด ๆ ต่างกัน ก็เนื่องมาจากบุคคลมีความเข้าใจ มีความรู้สึกหรือมีแนวคิดที่แตกต่างกันนั่นเอง

จะเห็นได้ว่า การที่บุคคลมี ทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดต่างกันก็เนื่องมาจากบุคคลมีความเข้าใจ มีความรู้สึก หรือมีแนวความคิดแตกต่างกันนั่นเอง ดังนั้น ส่วนประกอบทางด้านความคิด หรือ ความรู้ความเข้าใจ จึงนับได้ว่าเป็นส่วนประกอบขั้นพื้นฐาน ของทัศนคติและส่วนประกอบนี้จะเกี่ยวข้องกับ ความรู้สึกของบุคคล อาจออกมาในรูปแบบแตกต่างกันทั้งในทางบวก และทางลบ ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และการเรียนรู้

2.1.3.3 ประเภทของทัศนคติ

บุคคลสามารถแสดง ทัศนคติ ออกได้ 3 ประเภทด้วยกัน คือ

1. ทัศนคติทางเชิงบวก เป็นทัศนคติที่ชักนำให้บุคคลแสดงออก มีความรู้สึก หรือ อารมณ์ จากสภาพจิตใจได้ตอบในด้านดีต่อบุคคลอื่น หรือเรื่องราวใดเรื่องราวหนึ่ง รวมทั้งหน่วยงาน องค์กร สถาบัน และการดำเนินกิจการขององค์กรอื่น ๆ เช่น กลุ่มชาวเกษตรกรย่อมมีทัศนคติ

ทางบวก หรือ มีความรู้สึกที่ดีต่อสหกรณ์การเกษตร และให้ความสนับสนุนร่วมมือด้วยการเข้าเป็นสมาชิก และร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อยู่เสมอ เป็นต้น

2.ทัศนคติทางลบ คือ ทัศนคติที่สร้างความรู้สึกเป็นไปในทางเสื่อมเสีย ไม่ได้ได้รับความเชื่อถือ หรือไว้วางใจ อาจมีความเคลือบแคลงระแวงสงสัย รวมทั้งเกลียดชังต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เรื่องราว หรือปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หรือหน่วยงานองค์การ สถาบัน และการดำเนินกิจการขององค์การ และอื่น ๆ เช่น พนักงานหรือเจ้าหน้าที่บางคนอาจมีทัศนคติเชิงลบต่อบริษัทก่อให้เกิดอคติขึ้นในจิตใจของเขา จนพยายาม ประพฤติ และปฏิบัติต่อต้านกฎระเบียบของบริษัทอยู่เสมอ

3.ทัศนคติที่บุคคลไม่แสดงความคิดเห็นในเรื่องราวหรือปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หรือต่อบุคคล หน่วยงาน สถาบัน องค์การ และอื่น ๆ โดยสิ้นเชิง เช่น นักศึกษาบางคนอาจมีทัศนคติหนึ่งเฉยอย่างไม่มีความคิดเห็น ต่อปัญหาใดเรื่องกฎระเบียบว่าด้วยระเบียบของนักศึกษา

ทัศนคติทั้ง 3 ประเภทนี้ บุคคลอาจจะมีเพียงประการเดียวหรือหลายประการก็ได้ ขึ้นอยู่กับความมั่นคงในความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ หรือค่านิยมอื่น ๆ ที่มีต่อบุคคล สิ่งของ การกระทำ หรือสถานการณ์

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม

สุพจน์ ศรีบุญสม (2534) ได้ศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากการประกอบอาชีพทอผ้าบ้านหนองเขื่อนช้าง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม การศึกษานี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของเศรษฐกิจและสังคมบ้านหนองเขื่อนช้าง ในการศึกษาใช้การสังเกตและการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้รู้ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบการทอผ้า จำนวน 100 คน และผู้รับจ้างแปรรูปผ้าทอ จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์ความถี่ และร้อยละ โดยนำเสนอผลการศึกษาโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ พบว่า การประกอบอาชีพทอผ้าส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมดังนี้ 1) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ พบว่า ชาวบ้านร้อยละ 80 ประกอบอาชีพทอผ้าเป็นอาชีพเสริม ทำให้ชาวบ้านมีงานทำมากขึ้น ชาวบ้านจึงมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่งผลต่อภาวะการออมและลดภาวะหนี้สิน มีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทอผ้าร้อยละ 21 เท่านั้นที่มีการเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงานนอกหมู่บ้าน นอกจากนั้นชาวบ้านมีความเห็นว่าการถือครองที่ดินและใช้ประโยชน์จากที่ดินมากขึ้นร้อยละ 74.0 โดยพิจารณาจาก 3 เกณฑ์ คือ มากขึ้น ไม่มีผลกระทบ น้อยลง 2) ผลกระทบด้านสังคม การศึกษาในประเด็นนี้ใช้การสัมภาษณ์ผู้ประกอบการทอผ้า และผู้รับจ้างแปรรูปผ้าทอ เกี่ยวกับผลกระทบทางสังคมในแง่มุมต่างๆ โดยจำแนกลักษณะของผลกระทบทางสังคมออกเป็น 3 ลักษณะ คือ ดีขึ้น ไม่มีผลกระทบ และเลวลง

สามารถสรุปได้ดังนี้ ผู้ประกอบอาชีพทอผ้า ร้อยละ 83.1 เห็นว่าการประกอบอาชีพทอผ้าทำให้ชื่อเสียงหมู่บ้านดีขึ้น ผู้ประกอบอาชีพทอผ้า ร้อยละ 30.7 เห็นว่า การประกอบอาชีพทอผ้าช่วยลดปัญหาสังคมในหมู่บ้าน เช่น การพนัน และ ยาเสพติด ผู้ประกอบอาชีพทอผ้า ร้อยละ 63.8 เห็นว่าการประกอบอาชีพทอผ้าทำให้การรวมกลุ่มสังคมในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มสตรีทอผ้า กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเยาวชนพัฒนา ดีขึ้น

เกื้อกูล ฉายอรุณ (2548) ได้ศึกษาผลกระทบของการประกอบอาชีพหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาบ้านเทอดไทย ตำบลเทอดไทย กิ่งอำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด การศึกษานี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษากระบวนการประกอบอาชีพและผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดจากการประกอบอาชีพหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาที่บ้านเทอดไทย ตำบลเทอดไทย จังหวัดร้อยเอ็ด ข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านและผู้รู้ในชุมชนจำนวน 63 คนซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ เสนอผลการศึกษาโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ พบว่า กระบวนการประกอบอาชีพหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาที่นิยมทำกัน คือ การขึ้นรูปด้วยหินคูประกอบไม้ดีและเผากลางแจ้ง ซึ่งเป็นวิธีการทำเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิม ลักษณะรูปแบบของเครื่องปั้นดินเผาจำแนกได้ 11 กลุ่ม ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นรูปทรงภาชนะที่เหมาะสมแก่การนำไปใช้ในชีวิตประจำวันในครัวเรือน และนิยมตกแต่งด้วยการกดประทับให้เห็นลวดลายบริเวณปากภาชนะ สำหรับวิธีการจำหน่ายเครื่องปั้นดินเผาจะจำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางมากกว่าขายปลีกหรือขายตรง ในส่วนของผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ทำให้ผู้ประกอบอาชีพหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา ร้อยละ 50 มีรายได้เฉลี่ยต่อปี จำนวน 30,001-50,000 บาท ในการเปรียบเทียบกับอาชีพอื่น ผู้ประกอบอาชีพหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา ร้อยละ 96.77 เห็นว่า การประกอบอาชีพหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา มีรายได้มากกว่าอาชีพอื่น ผู้ประกอบอาชีพหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา ร้อยละ 85.48 เห็นว่า การประกอบอาชีพหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาทำให้ภาวะหนี้สินลดลงทำให้สามารถนำรายได้มาใช้จ่ายในการบริโภคเพิ่มมากขึ้น ในส่วนของผลกระทบทางด้านสังคม ผู้ประกอบอาชีพหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา ร้อยละ 93.55 เห็นว่า ทำให้ผู้ประกอบอาชีพนี้มีความสัมพันธ์ทางครอบครัวและเครือญาติที่อบอุ่นขึ้นเพราะเป็นการทำงานอยู่ที่บ้านไม่ต้องอพยพไปทำงานต่างถิ่น ผู้ประกอบอาชีพหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา ร้อยละ 93.55 เห็นว่า การประกอบอาชีพหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาทำให้ความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้นเพราะ เป็นการทำงานอยู่ที่บ้านมีเวลาสำหรับความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่นหมู่บ้านตนเองมากขึ้นส่งผลให้ทำให้สภาพสังคมของชุมชนดีไปด้วย

วาทิ อิมเอม (2549) ได้ศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึกและขุนวาง จังหวัดเชียงใหม่ ในปี 2548 โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เป็นการศึกษาผลกระทบที่มีต่อประชาชนบริเวณหมู่บ้านภายใต้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง 2) เป็นการสำรวจความพึงพอใจของประชาชนบริเวณหมู่บ้านภายใต้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 2 โครงการ และ 3) ศึกษาเปรียบเทียบผลสำเร็จของการดำเนินการโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงระหว่างศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึกและศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง โดยได้รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 226 ครัวเรือน โดยแยกเป็นศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก จำนวน 137 ครัวเรือน และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง จำนวน 89 ครัวเรือน สำรวจข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม เพื่อให้ทราบถึงผลกระทบที่มีต่อประชาชนด้านความพึงพอใจ และเปรียบเทียบผลสำเร็จของการดำเนินการ โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย รวมไปถึงได้ทำการเปรียบเทียบข้อมูลพื้นฐานของประชาชน 2 โครงการ โดยใช้สถิติ t-test ในการทดสอบ พบว่า ลักษณะเศรษฐกิจและสังคมของทั้ง 2 ชุมชน มีความแตกต่างกันในเรื่องของระดับการศึกษา อาชีพ การจัดตั้งกลุ่มเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว และโอกาสของการได้รับการติดต่อ รวมถึงได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่โครงการหลวง ส่งผลทำให้ประชาชนในพื้นที่โครงการหลวงห้วยลึกทราบถึงการดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงห้วยลึก 86 ราย คิดเป็นร้อยละ 62.5 มากกว่าประชาชนในพื้นที่โครงการหลวงขุนวาง 36 รายคิดเป็นร้อยละ 40.4 ทางด้านผลกระทบต่อประชาชนทั้ง 2 โครงการ โครงการห้วยลึก พบว่า ผลกระทบเชิงบวกมีการสร้างงานและรายได้ การสร้างบ้านพักอาคารวัฒนธรรมเป็นแหล่งรวมวัฒนธรรม สาธารณูปโภคที่ถูกสุขลักษณะ ส่งผลให้ชุมชนได้หวงแหนรักษาคุณค่าทางธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณี ส่วนผลกระทบทางลบ คือ การกระจายรายได้ไม่ทั่วถึง ค่าครองชีพสูงขึ้น รวมถึงลักษณะภาษาและการแต่งกายเปลี่ยนแปลงไป สำหรับโครงการขุนวาง พบว่า ผลกระทบเชิงบวก คือ มีการสร้างงานและรายได้ ปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สอดคล้องกับพื้นที่ ส่วนผลกระทบทางลบสอดคล้องกับโครงการหลวงห้วยลึก นอกจากนั้นจากการศึกษาระดับความพึงพอใจของประชาชนทั้ง 2 โครงการ พบว่าระดับความพึงพอใจของประชาชนอยู่ในระดับเฉย ๆ ต่อการพัฒนา และผลของการพัฒนาโครงการ จากระดับความพึงพอใจของประชาชนเทียบกับวัตถุประสงค์ของโครงการพบว่าโครงการหลวงทั้งสองยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งโครงการ เนื่องจากการที่ชุมชนไม่มีความพร้อมในการดำเนินการ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงไม่เปิดโอกาสให้เข้าร่วม การที่ชุมชนไม่ทราบว่า จะเข้าร่วมในการบริหารจัดการ และการที่ไม่มียกท่องเที่ยว

2.2.2 งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการประเมินต้นทุนการเจ็บป่วยโดยวิธีการทุนมนุษย์ (Human Capital Approach)

คุณลักษณะ คันธาราษฎร์ (2539) ได้ศึกษาการประเมินต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ของโรคมะเร็งปอดที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่ในประเทศไทย โดยใช้วิธีการตามหลักการทุนมนุษย์ (Human Capital) และการสำรวจความยินดีจ่าย (Willingness to Pay) เพื่อหลีกเลี่ยงการเป็นโรคโดยการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับผู้ป่วยโดยทำการศึกษาจากผู้ป่วยตัวอย่าง จำนวน 306 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างผู้ป่วยแบบวิธีการจัดชั้นแบบสุ่มอย่างง่าย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย พบว่า ต้นทุนของการเป็นโรคมะเร็งปอดตามหลักการทุนมนุษย์ในระยะเวลา 1 ปี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 56,227 บาทต่อรายต่อปี แบ่งเป็นต้นทุนทางตรงและต้นทุนทางอ้อม ดังนี้ ต้นทุนทางตรง ได้แก่ 1) ต้นทุนค่ารักษา คือ ต้นทุนค่ายา 21,330 บาทต่อรายต่อปี ต้นทุนค่าแรงงาน 6,369 บาทต่อรายต่อปี ต้นทุนค่าวัสดุ 3,044 บาทต่อรายต่อปี ต้นทุนค่าครุภัณฑ์ทางการแพทย์ 53 บาทต่อรายต่อปี ต้นทุนค่าอาคารสถานที่ 273 บาทต่อรายต่อปี ต้นทุนที่ดิน 261 บาทต่อรายต่อปี 2) ต้นทุนค่าเดินทาง คือ ต้นทุนค่าเดินทางของผู้ป่วย 3,571 บาทต่อรายต่อปี ต้นทุนค่าเดินทางของญาติผู้ป่วย 823 บาทต่อรายต่อปี ในส่วนต้นทุนทางอ้อม ได้แก่ 1) ต้นทุนค่าเสียเวลาในการเดินทางและรอรับการตรวจของญาติผู้ป่วย 3,030 บาทต่อรายต่อปี 2) รายได้ที่ต้องสูญเสียไปของผู้ป่วย 6,126 บาทต่อรายต่อปี 3) รายได้ที่ต้องสูญเสียไปของญาติผู้ป่วย 1,303 บาทต่อรายต่อปี ส่วนต้นทุนตั้งแต่เริ่มวินิจฉัยและรักษาจนกระทั่งหายหรือเสียชีวิตมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 732,083 บาทต่อราย

อาเกต บุษบากร (2547) ได้ศึกษาการประเมินต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ของผลกระทบทางด้านสุขภาพเนื่องจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกผักดาดบดเหมืองแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้วิธีการทุนมนุษย์และวิธีการสำรวจความเต็มใจจ่ายเพื่อประเมินต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์และเปรียบเทียบผล รวมถึงศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดมูลค่าความเต็มใจจ่ายเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบด้านสุขภาพ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามจากเกษตรกรผู้ปลูกผักทั้งหมดในตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 223 ครัวเรือน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย พบว่า ต้นทุนการเจ็บป่วยเนื่องจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรโดยวิธีทุนมนุษย์ของเกษตรกรผู้ปลูกผักทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นต้นทุนทางอ้อม เกษตรกรผู้ปลูกผักทั้งหมดมีต้นทุนของการเจ็บป่วยเนื่องจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรรวมทั้งสิ้น โดยเฉลี่ยเท่ากับ 1,326.67 บาทต่อคนต่อปี ประกอบด้วยต้นทุนทางตรงโดยเฉลี่ยเท่ากับ 557.29 บาทต่อคนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 42.01 และต้นทุนทางอ้อมโดยเฉลี่ยเท่ากับ 796.38 บาทต่อคนต่อปี คิดเป็นร้อยละ

57.99 เมื่อพิจารณาต้นทุนที่เกิดขึ้น พบว่าต้นทุนที่มีมูลค่าสูงสุด 3 อันดับแรก คือต้นทุนรายได้ของผู้ป่วยที่ต้องสูญเสียไปเนื่องจากการเจ็บป่วย มีมูลค่าโดยเฉลี่ยเท่ากับ 555.61 บาทต่อคนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 41.88 รองลงมา คือต้นทุนค่ารักษาพยาบาลสำหรับผู้ป่วยใน มีมูลค่าโดยเฉลี่ยเท่ากับ 370.95 บาทต่อคนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 27.96 และต้นทุนค่าเสียเวลาในการเดินทางและรอรับการตรวจของผู้ป่วย มีมูลค่าเท่ากับ 105.45 บาทต่อคนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 7.95 ต้นทุนที่มีมูลค่าน้อยที่สุด คือต้นทุนค่าเสียเวลาในการเดินทางและรอรับการตรวจของญาติผู้ป่วย มีมูลค่า 23.93 บาทต่อคนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 1.8

คงศักดิ์ ภีระคำ (2550) ได้ศึกษาการประเมินต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ของผลกระทบของมลพิษทางอากาศที่มีต่อสุขภาพของผู้ป่วยโรคระบบทางเดินหายใจ ในอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ของผลกระทบทางด้านสุขภาพอันเนื่องมาจากมลพิษทางอากาศของผู้ป่วยโรคระบบทางเดินหายใจโดยเฉลี่ยต่อคนต่อปี โดยวิธีต้นทุนมนุษย์ (Human Capital Approach) อาศัยแนวคิดวิธีการศึกษาแบบ Prevalence Approach ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยระบบทางเดินหายใจจำนวนทั้งสิ้น 100 คนและข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการสืบค้นประวัติข้อมูลการรักษาของผู้ป่วยจากเวชระเบียนผู้ป่วยโรงพยาบาลสารภีโดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย พบว่า ต้นทุนของการเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากมลพิษทางอากาศโดยวิธีการทุนมนุษย์ของผู้ป่วยโรคระบบทางเดินหายใจทั้งหมดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 25,200.07 บาทต่อคนต่อปี ประกอบด้วยต้นทุนทางตรง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 21,038.18 บาทต่อคนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 83.48 ของต้นทุนทั้งหมด และต้นทุนทางอ้อมซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4,161.89 บาทต่อคนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 16.52 ของต้นทุนทั้งหมด นอกจากนั้นต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ของการเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากมลพิษทางอากาศของผู้ป่วยโรคระบบทางเดินหายใจที่คำนวณได้ เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยต่อหัวของจังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2549 จะมีมูลค่าคิดเป็นร้อยละ 39.11 ของรายได้เฉลี่ยต่อหัวของจังหวัดเชียงใหม่